

ORNAMENTICA INTERIOARĂ ȘI LEGĂTURA ARTISTICĂ LA CARTEA VECHĂ ROMÂNEASCĂ (EVANGHELII) DIN DEPOZITUL MĂNĂSTIRII VORONA (BOTOȘANI)

ANGELA BĂLAN ȘI LUCICA PÂRVAN

Acțiunea declanșată în perioada anilor 1979 - 1980 de comasare a bunurilor de la unitățile de cult din fiecare județ în centre speciale, din varii motive a dus la realizarea și în județul Botoșani, în incinta Mănăstirii Vorona a depozitului de carte veche românească.

Deși contestată (chiar și în prezent de unii slujitori ai bisericii) măsura s-a dovedit a fi benefică mai ales după 1990 când vidul de legislație în domeniul patrimoniului cultural național a cauzat multiple furturi și distrugerii de bunuri din lăcașele de cult.

În depozitul de la Vorona organizat după regulile tipodimensionării sunt asigurate condiții optime de conservare; de-a lungul anilor s-au efectuat tratamente prin bromurare, pentru stoparea atacului biologic (vegetal și animal), la întreg spațiul; și la fiecare volum prin curățire uscată și umedă de alte depuneri, sunt asigurate condiții de securitate (sisteme de protecție antifurt antifoc, și antifum), depozitul constituindu-se în același timp și ca un punct de documentare pentru cercetătorii în domeniu.

Patrimoniul cultural de carte veche românească existent pe teritoriul județului Botoșani se constituie într-un tezaur valoros, punând în lumină trecutul nostru cultural, integrându-se în cel național, oferindu-ne posibilitatea cunoașterii evoluției culturale la români, sub diverse aspecte, probând unitatea și continuitatea de cultură a poporului român.

Câteva aspecte ce trebuie remarcate:

- volumele sunt editate în toate cele trei provincii românești: Moldova, Transilvania și Țara Românească, deci se relevă o circulație la nivel național a cărților tipărite în secolele XVII-XVIII (amintim doar câteva tipografii: Iași, Neamț, Brașov, București, etc);
- ca titluri de carte, depozitul deține aproape toate titlurile care circulau la

vremea respectivă: Apostol, Evanghelie, Liturghii, Viețile Sfinților, Octoii, Biblie, Mineeetc;

- ca datare menționăm exemplarele de Apostol de Buzău, 1704, ca fiind cele mai vechi, în rest existând volume editate din toată perioada când s-a tipărit în chirilică (până la 1900);
- ca număr de exemplare depozitul deține peste 4000 de volume de carte veche românească.

Pe majoritatea lor se găsesc însemnări în chirilică, acestea ilustrând: circulația de la o biserică la alta, sau de donație a unor persoane particulare către biserică, de cumpărare și preț, puține fiind acele însemnări despre evenimentele mai importante din viața comunității respective, ori fenomene meteorologice.

Cărțile au dimensiuni și grosimi diferite în funcție și de titlul fiecăreia și de editură. Legăturile sunt fie din carton în hârtie sau piele, fie din lemn în piele. La o parte din exemplare legăturile din lemn și piele prezintă, pe lângă aceste materiale, "îmbrăcăminte" din catifea și metal iar unele din aceste legături prezintă și încuietori din metal și piele, unele încă funcționale. Legăturile din piele au majoritatea lor desene simple sub forma unor chenare cu motive geometrice și cu un medalion simplu în mijloc. Altă parte din legături au o ornamentație mai complexă: medalioane la colțuri și în mijloc, cu diferite reprezentări de scene religioase.

Și în interiorul cărților unele exemplare prezintă o ornamentică specifică: vigniete, frontispicii, de dimensiuni mai mici sau mai mari tot cu reprezentări de scene religioase.

Unele exemplare cum ar fi Evangheliile la care de fapt vom face referire în lucrarea de față, au inițialele de început de psalm cu reprezentări de scene religioase, motive florale sau geometrice de dimensiuni: 2/2,5; 3/4; 6/8 cm alb-negru sau alb-roșu.

Ne vom referi, deci, în cele ce urmează la câteva exemplare de Evanghelii:

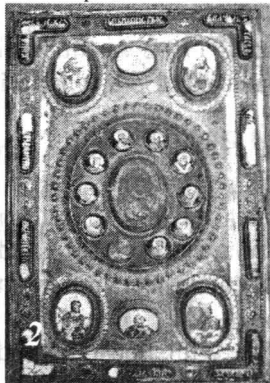
EVANGHELIE -1803

Volumul este incomplet, nu are foaie de titlu. Prezentăm totuși acest volum pentru ornamentația copertilor. Marginea blocului este ornamentată cu motive geometrice. Legătura este din lemn, metal și email colorat și este foarte frumos ornamentată. Dimensiunile sunt: L = 37,5x24,5x9 cm; B – 33x20x6,5 cm.

Coperta a I-a: central prezintă 10 sfinți în medalioane mici de 2x2 cm, din email colorat încadrate de un soclu metalic din care lipsește medalionul central, (foto 1). În cele patru colțuri sunt prezenți, în medalioane de 5x3 cm, cei patru evangheliști, tot în email colorat (foto2). În partea de sus, în mijloc este un medalion de 3,5x5,5 cm (oval) reprezentând Ochiul lui Dumnezeu. În aceeași poziție, de aceeași formă și dimensiuni dar reprezentând

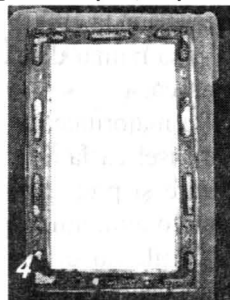

pe Sf Apostol Pavel este situat un medalion, dar în partea de jos a copertei (foto

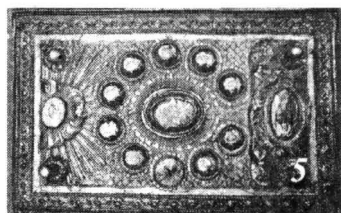

3). 3 4

Exemplarul prezintă pe marginea copertei, punctual, pe toate laturile, ornamente din email albastru cu inscripționări (foto 4).

Coperta a II-a prezintă motive florale din metal galben, prelucrat prin tehnica ambutisării (foto 5), are tot 10 medalioane mici de 2x2 cm reprezentând tot sfinți (unul lipsește). În cele patru

colțuri are aceleași medalioane cu reprezentări religioase din metal galben. Prezintă butoni ca piciorușe de susținere (foto 6).

Cotorul este din metal galben în motive decorative obținute manual prin

impresiune (foto 6).

EVANGHELIE-BUDA, 1812

Exemplarul este complet, are foaia de titlu și prezintă 142 f.

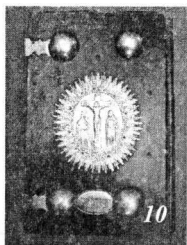
L = 33,5x22x4 cm; S= 33x21x3 cm. Legătura artistică este din lemn, piele, metal A aparținut Bisericii din Tudora; nr. inv. 19; nr. inv. depozit 800.

Ornamentica interioară F (t) are chenar dublu, cu motive geometrice iar sus central are un mic frontispiciu; verso prezintă ilustrații în tehnica gravuri în zinc pe Sf Evanghelist Ioan, dimensiuni: 24,5x15,5 cm (foto 7); în interiorul blocului toate paginile au chenar simplu, liniar. Pagina 1 are un frontispiciu - tot prin tehnica gravurii în zinc, iar central are un medalion de 5,5x5,5 cm reprezentându-l pe Isus Hristos.

Coperta I este din piele; în colțuri pe ornamente din metal alb, ambutisat, reprezentând scene figurative, are 4 medalioane reprezentându-i pe cei 4

evangheliști stilizați în stil bizantin, din metal alb prin tehnica ambutisării, cu dimensiuni de 7x5,5 cm (foto 8). Central, din același material, în aceeași tehnică este un medalion de 14,5x13 cm reprezentând o scenă religioasă. Mai prezintă 4 bumbi metalici, decorativi, reprezentând o stea în 5 colțuri (2 bumbi lipsesc) (foto 9).

Coperta a II-a prezintă în cele 4 colțuri ornamente din metal alb, în relief mărunt prin metoda ambutisării iar central un medalion tot din metal alb prezentând Răstignirea, dimensiuni 15x13 cm. Mai prezintă 4 butoni de susținere cu rol de piciorușe, din același metal (foto 10). Are

închizători metalice obținute prin turnare care sunt funcționale.

EVANGHELIE-NEAMȚ, 1821

Exemplarul este complet, are foaia de titlu și 676 p. Dimensiuni L = 49x35x10 cm; B = 45x31x6 cm.

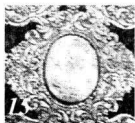
A aparținut Bisericii "Sf Spiridon " din Botoșani cu nr. inv. 224; nr. inv. depozit 803.

Ornamentica interioară: foaia de titlu are chenar cu scene religioase – sfinți în medalioane, iar pe verso în interiorul chenarului are și o ilustrație – Troparul hramului. Toate paginile au chenare cu reprezentări de scene religioase. Pe majoritatea paginilor literele de început de psalmi sunt majuscule cu dimensiuni de 4x3 sau 8x6 cm.

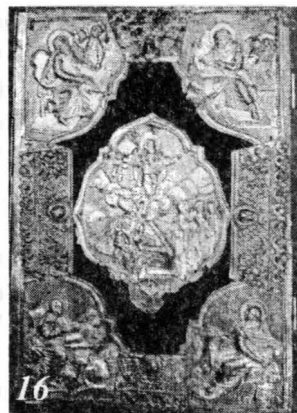
Alte ilustrații: pe f(3) verso, p (76), p(205) și p (360) în interiorul chenarului sunt reprezentați, în ordinea respectivă cei patru evangheliști - Ioan, Matei, Luca, Marcu, fiecare cu dimensiuni de 24,5x16,5 cm.

Pe unele pagini sunt vigniete de 10/12 cm pe alte pagini sunt frontispicii de 16/7 cm, pe p (342) este o scenă religioasă - înfricoșata judecată a Domnului nostru Iisus Hristos (foto 13).

Coperta I este din lemn îmbrăcată în catifea și acoperită cu motive florale din metal comun, galben, lucrate prin tehnica ambutisării cu traforuri din metal alb. În colțuri sunt cei patru evangheliști în medalioane de 7,5x5,5 cm obținute prin tehnica - traforuri (foto 14). în centrul copertii este situat un alt medalion de 10x5 cm reprezentându-l pe Isus Hristos (foto

15). Coperta a II-a pe fond de catifea sunt motive florale din metal alb, lucrat în relief mărunț prin ambutisare; are și 4 butoni din același metal cu rol de piciorușe de sprijin (foto 16).

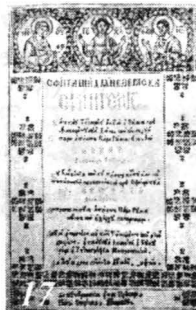
Cotorul este cu motive florale din metal galben prelucrat prin metoda decorativă a alternanței.

Marginea blocului prezintă ornamentație florală. Legătura a avut două încuietori metalice din care numai una este funcțională.

EVANGHELIE-BUCUREȘTI, 1742

Exemplarul este complet, are foaia de titlu și prezintă 180 f L = 32x23x4 cm; B = 29x20x3 cm. Legătura artistică din lemn, catifea, metal comun.

A aparținut Bisericii „Cuvioasa Parascheva”; inv. 160; inv. deposit 802.

Ornamentica interioară: foaia de titlu are chenar cu motive florale și în frontispiciu 3 medalioane: mijloc - Isus Hristos, dreapta - Sf. Ioan, stânga - Fecioara Măria - fiecare de dimensiuni 4x6 cm (foto 17). F(t) verso are chenar cu motive florale - în mijloc - stema Țării Românești cu dimensiuni 10x9 cm

(foto 18). în interior fiecare pagină prezintă chenar simplu, apoi pe 4 p ilustrații reprezentând pe cei patru evangheliști, dimensiuni 23,5x15,5 cm fiecare. în partea de sus a unor pagini sunt ilustrații: frontispicii cu medalioane ca pe F(t) alternând cu frontispicii reprezentându-l în medalion pe Isus Hristos.

Coperta I este din lemn învelit în catifea și cu îmbrăcăminte din metal alb. în colțuri sunt 4 medalioane reprezentând pe cei 4 evangheliști - Sf Ioan, Luca, Matei, Marcu; dimensiuni: 10x8 cm, iar central un medalion - învierea. D = 16x12 cm (foto 19).

Coperta a II-a în colțuri are tot cei 4 evangheliști în medalioane; central - Răstignirea lui Iisus Hristos. Fiecare au aceleași dimensiuni ca și pe prima copertă (foto 20).

Tehnica lucrării motivelor florale este prin ambutisare.

Cotorul este decorat cu motive florale prin metoda decorativă - alternativă (foto 21).

SUMMARY

The inner decoration and the artistic UnK at the Gospels from the storehouse of Vorona Monastery.

The present work reveals some general dates about the volume of Romanian book from the Botoșani district but gathered in the Vorona Monastery.

Existing some rich decorated volumes, we stopped at several model of the Gospels and we illustrated their decoration.

We also emphasized their special covers.